

Új baloldal, de hanyadszorra?

VISSZHANG - LII. évfolyam 27. szám, 2008. július 4.

A baloldali gondolkodás dekonjunktúrája időről időre kitermeli egy új baloldali párt lehetőségességéről való elmélkedést. A magyarországi baloldal illeszkedve eddigi történetéhez ismét frakciózással, személyi kérdéssel, petíciókkal és a társadalomra való hivatkozással kívánja versenyképessé tenni a baloldali orientációt. Legutóbb a Szociális Charta 2008 és az Alternatíva Mozgalom a Baloldalért kezdeményezői látták úgy, hogy szükség van egy, az MSZP-től balra álló, széles társadalmi bázison nyugvó mozgalom létrehozására. Mindezt annak érdekében, hogy egy esetleges választás előtt ne következhesen be a Fidesz kétharmados győzelme. Egyelőre csak a kezdeményezők tudják azt, hogy ennek mekkora is a valószínűsége, és mi értelme is lehet akkor, amikor az MSZP éppen hogy belevágott a kisebbségi kormányzásba, és egyes reformjainak visszametszésével a társadalommal folytatott "diskurzus" is kezdetét vette. Ennek eredményességéről és hatékonyságáról azonban egyes baloldaliak már most meg vannak győződve.

Véleményem szerint a rendszerváltás óta ciklikusan visszatérő új baloldali párt-gondolat nem egy valós társadalmi igény eredője, hanem a baloldali értelmiség szereptévesztése. Mindezzel persze nem azt állítom, hogy a rendszerváltásnak ne lettek volna társadalmi költségei, vagy hogy a konvergenciakritériumok teljesítésének árnyékában ne lennének jelen a globalizáció - bár nemzetállami szinten nehezen azonosítható - teremtette helyzet vesztesei. A "pártalapító baloldal" azonban meg van győződve az előbbi társadalmi csoportok homogenitásáról, így nevükben és helyettük beszél. Ha már 68 évfordulója van - bár ez a köztársaságot és magyar baloldalt különösebben nem hozza lázba -, akkor annak egyik üzenete éppen az, hogy a modernitás problémakomplexuma nem teszi lehetővé, hogy ideológiai válaszokat adjunk olyan kérdésekre, amelyek megoldása tulajdonképpen lehetetlen lenne általa. Az értelmiség magyarázó ereje azonban így is megmaradhat, ha a társadalmi folyamatok értelmezése során, ha csak részben is, de a tudományos/nem tudományos bináris kód alapján jár el. Nem nehéz belátni azt sem, hogy a hagyományos baloldali eszkatológiával nem sokra megyünk a kortárs társadalom megértésében.

Ezzel szemben a "pártalapító baloldal" továbbra is magának vindikálja a jogot annak meghatározásához, hogy kit kell baloldalinak tekinteni. Ez a baloldal az elmúlt 18 év során gondolatban az összes miniszterelnököt leváltotta, minden egyes baloldali intézkedést neoliberais behódolásnak tekintett, a Kádár-rendszert illetően napokig sorolja annak pozitívumait - elhallgatva annak kritikai irodalmát -, és véleménye szerint a politikának - értelmezése szerint a pénzeszsáknak - hódol be azon értelmiségi, aki számon kéri rajta, hogy akkor miben is állna az a baloldali közpolitika. Az értelmiség e típusa továbbra sem kívánja elfogadni, hogy a politika ügyeinek intézésére politikusok, és nem történészek, filozófusok, politológusok vagy írók kaptak felhatalmazást. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne lenne joguk a véleménynyilvánításra. A tavaly decemberi Válaszúton-petíció aláírói nagyon helyesen tették, hogy felhívták a figyelmet az egészségügyet érintő intézkedések társadalmi vitájának hiányára, illetve féloldalasságára. Egy értelmiségi azonban ennél többet nemigen tehet. Kár lenne azt gondolni, hogy egy-egy társadalmi reform kapcsán az értelmiség tudhatja azt, hogy mi is a teendő. Jogos lenne az átlagosnál nagyobb értelmiségi felháborodás, ha ezek a reformok a technokratizmus jegyében zajlottak volna le. Ennek vonásait a baloldali rendszerkritika a nyugat-európai jóléti állam szerkezetváltozásához köti. Magyarországon a "szociális" népszavazás azonban éppen a jóléti konszenzus megteremtésének lehetőségét vette el, visszahajtva a lakosság zömét oda, ahol a Kádár-rendszer "megalvadt struktúrái" és szavazatot jelentő reflexei vannak. Ezt az új modernizációs szakaszba érkezett magyar társadalom nem

érdemelte meg, és a baloldali értelmiség sem segített neki a kilábalásból.

A "pártalapítók" maguk sem ápolnak jó viszonyt a modernizációval. Míg a szélsőjobboldali politikai szubkultúra szkíta-boltokkal, Wass Albert-kultusszal és a Magyar Gárda - amely, s ne legyenek efelől illúzióink, jelentős társadalmi támogatottságot élvez - révén kíván új rendszerváltozást elhozni, addig a kritikai baloldal szintúgy 1989-et tekint referenciapontjának. Magyarországon ekkor jelent meg a Pokol Béla által is leírt "francia intellektuel"-típus, amelynek köre korábban jóval szélesebb volt, napjainkra azonban leginkább a kritikai baloldal e magatartás hordozója. E "diffúz értelmiségi" újra és újra a politika részese kíván lenni, megtörve annak logikáját, mely szerint a politika: a politikusok hivatása. Hisz a politika bár közösségi és közösségért folyó tevékenység, ugyanakkor közel ekkora hangsúllyal jellemzi az is, hogy cselekvésről, döntésről és következetességről szól. Ezen értelmiség félúton van a mindennapi gondolkodás diffuzitása és a professzionális tudós specializálódása között. Ha egy értelmiségi nem is viselkedik politikusként, elvárható lenne tőle, hogy legalább gondolkodjon a politika logikájával. Számomra Dessewffy Tibor és Sebők Miklós korábban megjelent írásának (Kifulladásig avagy az értelmiség árulása, ÉS, 2008/12.) egyik tanulsága az, hogy napjainkban megkezdődött az értelmiség útja az osztályhatalomból. Már a társadalom sem díjazza azt az egységes-diffúz értelmiségi kommunikációt, amely mögött nem csak a társadalom adott esetben jogos problémahalmaza, hanem az értelmiségi szekértáborok jól konzerváló definíciós küzdelme áll.

Galló Béla nem téved akkor, amikor azt állítja, hogy a Magyar Szocialista Párton kívül is van baloldali élet Magyarországon. Ennek számos folyóirat és eseti értelmiségi kiskörök a jó példái, ám érdemes egy pillantást vetni arra, hogy a charta mint "civil" kezdeményezés milyen politikai körökkel lép koalícióra az újbaloldal megteremtésének érdekében. A Magyar Szociáldemokrata Pártról érdemben írni nem lehet, egyelőre úgy tűnik, továbbra is lábjegyzet marad a rendszerváltozás utáni magyarországi politikatörténetben. A Munkáspárt 2006 azonban - ha nem is érdekesebb, de - mindenféleképpen politikai zsákutca. És nem elsősorban azért, mert egy kis párt, öregedő tagsággal, infrastruktúra nélkül. Mert mit is üzen az a párt a kortárs társadalomnak, amely honlapjának főoldalán Che Guevara képe fogad minket? Mit üzen az a párt a baloldali fiataloknak, amely Moldova György Kádár János-olvasatának hódol, és fórumain Kuba "szocializmusa" mellett nem enged teret ugyanezen ország antidemokratikus kisiskolájának illusztrálására? A párt egy helyi szervezetének (Polgár) honlapján a szerkesztők 1956-os ellenforradalomról beszélnek, és a "csillagharcos" Vajnai Attilát sem különösebben érdekli, hogy a vörös csillag tartalmát a saját párttársai tiporják és veszik semmibe. A koncepciózus honlap természetesen a Köztársaság téri eseményeket ragadta ki, és a "Hollós-Lajtai-iskola" jegyében nem is mulasztja el annak kommentálását. Méltatlan sor a mártír miniszterelnökre, de bizonyoságul a szellemi leárnnyékoltságra az előbbi honlapról idéznünk kell a következőt: "Ennek ellenére elkerülhető lett volna a nemzeti tragédia, ha a párt időben és végérvényesen kiveti magából a két kerékkötőt, Rákosi Mátyást és Nagy Imrét." Nem folytatjuk a sort, legyen elég annyi, hogy a párt megszólalói már többször bizonyították, hogy mennyit is értenek a modernitásból. Nagyjából annyit, amennyit a Kádár-rendszerből.

Míg az előbbi kádárista baloldal továbbra is tudatlanságban tartja választóit - már ha lennének -, addig a fiatal értelmiség folyamatosan fordul el a "pártalapító baloldaltól". Összehasonlítóképpen elég ránézni a tavalyi Magyar Gárdával szembeni ellentüntetések résztvevői körére és számára, amelynek szervezői formálisan és informálisan egyaránt tagjai a chartának, hiszen ahol Munkáspárt 2006 van, ott Kádár János Baráti Kör is van. A Hollán Ernő utcában egy olyan új antifasiszta tömörülés jött létre - még ha ad hoc jelleggel is -, amelyet toborozni a Magyar Antifasiszta Liga soha nem lett volna képes. Ez a fiatal értelmiség szubkulturális centrumaival és politikai rendezvényeivel ("Lehet más a politika?") elkezdte visszavenni az utcát a szélsőjobboldaltól, amelyet a (poszt)kádárista baloldal reménytelen antifasiszta üzeneteivel átengedett neki. Hogy a politika valóban lehet más, és hogy ennek az előbbi körök lesznek az alanyai, az egyáltalán nem biztos, és nem is lehet tárgya ezen írásnak. Megjegyzésképpen talán azonban annyi, hogy ez korántsem olyan egyértelmű, mint a szervezők vélik. De ezzel ők sincsenek egyedül.

Merthogy a "pártalapító baloldal" is úgy gondolja, hogy megérett az idő a magyarországi Die Linke

zászlóbontására. A charta egyik alapítója, Hajdú János számos írásában érvelt emellett. Az, hogy a Die Linke sikere sokkal több tényező eredője (vö. Böcskei Balázs: Die Linke a tények tükrében, Egyenlítő, 2008/5.), számára érdektelen. A párt- és mozgalomalapítók eldöntötték, hogy az MSZP eljutott arra a pontra, ahonnan már nincs visszaút, és ha ők mondják, akkor hinnünk is kell nekik. Nem számít a választói magatartás elemzése, a politikai napirend változása, a politikai kommunikáció. Az "emberek" már látják, hogy mi a baloldal, és ők vannak annyira józanok, hogy ezt a baloldalt választják. Annak ellenére, hogy a választók még sohasem néztek túl a már meglévő pártok készletén. A válasz azonban erre is megvan: a politikai marketing kis ördöge és az ígéretés politikája csapta be őket. Most azonban őket választják, program és alternatív társadalomkép hiánya ellenére. Megszelídítik a globalizációt, mérsékelik a társadalmi egyenlőtlenséget, és párbeszédbe kezdenek a kortárs modernitás kihívásaival. Biztosan így lesz. De a fő cél - mint már fentebb írtam - a Fidesz kétharmados győzelmének megakadályozása. Akkor viszont elég lenne, ha Sör Pártnak hívnák a chartát, tagjai pedig a meglévő értékes tudásukkal hozzásegítnék a társadalmat ahhoz, hogy az felnőtté válhasson. Ha ez megtörtént, akkor nyílik csak meg a lehetőség az új baloldali párt-diskurzus újramegzésére. Mert ebben az esetben tényleg lesz is valami értelme.